

ใบความรู้ที่ ๙ เรื่อง คำราชาศัพท์

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง สื่อสารคล่องต้องรู้วิธี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๙ เรื่อง คำราชาศัพท์น่ารู้

รายวิชา พื้นฐานภาษาไทย รหัส ท๑๕๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

คำราชาศัพท์

คำราชาศัพท์ คือ ภาษาหรือถ้อยคำที่กำหนดขึ้นใช้ให้เหมาะสมกับระดับชั้นของบุคคล ไม่เฉพาะแต่พระมหากษัตริย์เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์ ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าลงมาถึงพระภิกษุสงฆ์ ขุนนาง หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และสุภาพชน

ลักษณะของคำราชาศัพท์ เป็นคำเฉพาะที่ใช้สื่อสารเฉพาะบุคคล ซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย เพราะสังคมไทยมีระดับบุคคลที่ต่างกัน

การแบ่งลำดับชั้นของบุคคลในการใช้คำราชาศัพท์ออกเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๑. พระมหากษัตริย์
๒. พระบรมวงศานุวงศ์
๓. พระสังฆราชเจ้าและพระสงฆ์
๔. ขุนนาง ข้าราชการชั้นสูง
๕. สุภาพชน

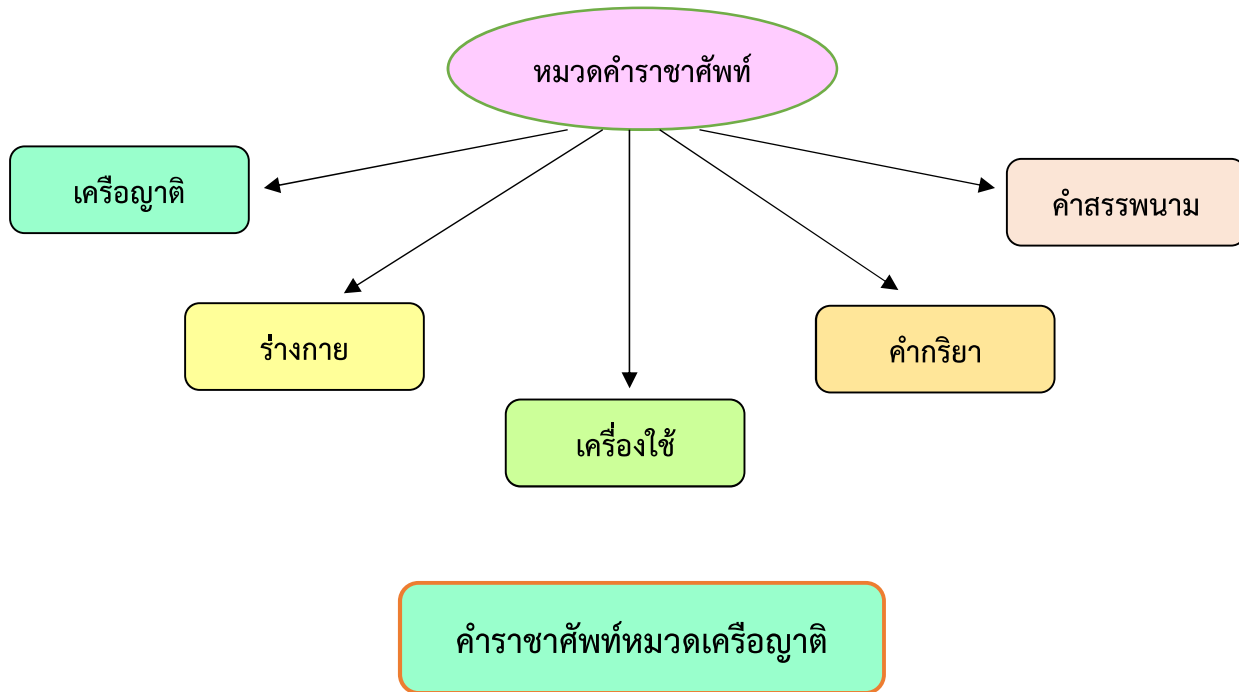
คำราชาศัพท์ เป็นลักษณะการใช้ถ้อยคำที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษาของไทยที่ชัดเจนอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบและรูปแบบการปกครอง ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีลักษณะพิเศษ เพราะแจกแจงการใช้ถ้อยคำตามระดับชนชั้นของบุคคล เพื่อให้ถูกต้องและเหมาะสมตามกาลเทศะ คำราชาศัพท์จึงเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญยิ่งของชนชาวไทย เราคนไทยจึงมีความจำเป็นต้องใช้คำราชาศัพท์ได้ทั้งในการพูดและการเขียน ตลอดจนเข้าใจความหมายของคำราชาศัพท์ทั้งในการอ่านและการฟังเพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ

ลักษณะการใช้คำราชาศัพท์

คำราชาศัพท์ใช้สำหรับสามัญชนพูดกับพระเจ้าแผ่นดิน พระราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ พระเจ้าแผ่นดิน พระราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์จะใช้คำสามัญ ไม่ใช้คำราชาศัพท์ยกย่องพระองค์เอง พระเจ้าแผ่นดินจะใช้ราชาศัพท์กับพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงศักดิ์สูงกว่าทางสืบสายโลหิตหรือทางการนับพระญาติ เช่น ปู่ ยา ตา ยาย พ่อ แม่ ลุง ป้า น้า อา พี่ และพระบรมวงศานุวงศ์ ส่วนเจ้านายจะใช้ราชาศัพท์ระหว่างกัน เมื่อผู้พูดมีอิสริยยศต่ำกว่า เช่น เจ้านายมีศักดิ์เป็นลุง กับหลานซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

การแบ่งคำราชาศัพท์หมวดต่าง ๆ

การแบ่งหมวดหมู่คำราชาศัพท์ ออกเป็นหมวด ๆ นั้น เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและการใช้ถ้อยคำ เราจึงจัดเรียงคำราชาศัพท์ให้เป็นหมวดหมู่ โดยมีทั้งคำราชาศัพท์หมวดต่าง ๆ เช่น หมวดเครือญาติ หมวดเครื่องใช้ต่าง ๆ หมวดร่างกาย หมวดกริยา หมวดทั่วไป เป็นต้น

คำราชาศัพท์	ความหมาย	คำราชาศัพท์	ความหมาย
พระปัยกา	ปู่ทวด ตาทวด	พระปัยยิกา	ย่าทวด ยายทวด
พระอัยกา พระอัยกี	ปู่ ตา	พระอัยยิกา	ย่า ยาย
พระชนก พระบิดา	พ่อ	พระชนนี พระมารดา	แม่
พระปิตุลา	ลุงหรืออา (ฝ่ายพ่อ)	พระปิตุจฉา	ป้าหรืออา (ฝ่ายพ่อ)
พระมาตุลา	ลุงหรือน้า (ฝ่ายแม่)	พระมาตุจฉา	ป้าหรือน้า (ฝ่ายแม่)
พระเชษฐา	พี่ชาย	พี่สาว	พระเชษฐภคินี
พระอนุชา	น้องชาย	น้องสาว	พระกนิษฐา พระขนิษฐา
พระมเหสี พระชายา	ภรรยา	พระสวามี พระภักส์ตา	สามี
พระโอรส	ลูกชาย	พระธิดา	ลูกชาย
พระขามาดา	ลูกเขย	พระสุณิสา	ลูกสะใภ้
พระนัดดา	หลาน	พระปนัดดา	เหลน

คำราชาศัพท์หมวดร่างกาย

คำราชาศัพท์	ความหมาย	คำราชาศัพท์	ความหมาย
พระเกศา	ผม	พระกรรณ	หู
พระนลาฏ	หน้าผาก	พระเนตร	ตา
พระโอษฐ์	ปาก	ขอบพระเนตร	ขอบตา
ต่อมพระเนตร	ต่อมน้ำตา	ม่านพระเนตร	ม่านตา
พระขนง	คิ้ว	พระอัสนุชุล	น้ำตา
พระทนต์	ฟัน	พระนาสิก	จมูก
พระชีวหา	ลิ้น	พระศอ	คอ
พระเขษะ	น้ำลาย	พระพักตร์	หน้า
พระอุทร	ท้อง	พระเสโท	เหงื่อ
พระองคุลี	นิ้วมือ	พระหนุ	คาง
พระหัตถ์	มือ	พระเศียร	ศีรษะ
ข้อพระหัตถ์	ข้อมือ	พระปราง	แก้ม
พระมังสา	เนื้อ	พระพาหา	ช่วงแขน
พระโลมา	ขน	พระพาหุ	ต้นแขน
พระอูระ	อก	พระกร	แขน
พระนาภี	สะดือ	พระบาท	เท้า
พระโสณิ	สะโพก	ข้อพระบาท	ข้อเท้า
พระรากขวัญ	ไหปลาร้า	พระขานู	เข่า
พระกัจฉะ	รักแร้	พระขงษ์	แข้ง
พระเพลา	ขาหรือตัก	พระดรรชนี	นิ้วชี้
พระซีพจร	ซีพจร	พระหทัย	ใจ
พระธมณี	เส้นประสาท	พระนขา	เล็บ
พระกำโบล	กระพุ้งแก้ม	พระอัฐิ	กระดูก
พระวิกกะ	ไต	พระทาลูระ	เขี้ยว
พระอังสะ พระอังสา	ไหล่	พระกฤษฏี	สะเอว
พระผาสุกะ	ซี่โครง	พระปรัศว์	ซี่ข้าง
พระรากขวัญ	ไหปลาร้า	พระฉวี	ผิวหนัง

คำราชาศัพท์หมวดเครื่องใช้

เครื่องใช้	คำราชาศัพท์	เครื่องใช้	คำราชาศัพท์
เสื่อ	ฉลองพระองค์	ผ้าเช็ดหน้า	ซับพระพักตร์
รองเท้า	ฉลองพระบาท	กระจกส่อง	พระฉาย
ที่นอน	พระยี่ภู่	ข้าว	พระกระยาเสวย (พระมหากษัตริย์)
ม่าน มุ้ง	พระวิสูตร พระสุตร		พระสุธารส
ผ้าอาบน้ำ	พระภูษาชุบสรง	น้ำกิน	พระสุณฑล
	ผ้าชุบสรง ผ้าสรง	ดื่มน้ำ	ฉลองพระหัตถ์
เข็มขัด	รัดพระองค์ พระปั้นเหน่ง	ช้อน	ฉลองพระหัตถ์ส้อม
ประตู	พระทวาร	ช้อนส้อม	พระสุธารสชา
เตียงนอน	พระแท่นบรรทม	น้ำชา	น้ำจันท์
ผ้าเช็ดตัว	ซับพระองค์	เหล้า	พระสนับเพลา พระที่ (ราชวงศ์)
		กางเกง	

คำราชาศัพท์หมวดคำกริยา

คำศัพท์	คำราชาศัพท์	คำศัพท์	คำราชาศัพท์
ทักทายปราศรัย	พระราชปฏิสันถาร	ดู	ทอดพระเนตร
ไปเที่ยว	เสด็จประพาส	ให้	พระราชทาน
ไหว้	ถวายบังคม	อยากได้	ต้องพระราชประสงค์
อาบน้ำ	สรงน้ำ	เขียนจดหมาย	พระราชหัตถเลขา
นอน	บรรทม	มีกรรม	ทรงพระกรรม
นั่ง	ประทับ	หัวเราะ	ทรงพระสรวล
ไป	เสด็จ	รับประทาน	เสวย
ชอบ	โปรด	ป่วย	ประชวร

คำราชาศัพท์หมวดคำสรรพนาม

คำที่ใช้แทน	คำราชาศัพท์	ใช้กับ
แทนชื่อผู้พูด (บุรุษที่ ๑)	ข้าพระพุทธเจ้า กระผม ดิฉัน	พระมหากษัตริย์ ผู้ใหญ่ พระสงฆ์
แทนชื่อที่พูดด้วย (บุรุษที่ ๒)	ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ใต้ฝ่าละอองพระบาท	พระมหากษัตริย์ พระบรมราชินี พระบรมราชินี พระบรมโอรสาธิราช พระบรมราชกุมารี
แทนชื่อที่พูดด้วย	ฝ่าพระบาท	เจ้านายชั้นสูง
แทนชื่อที่พูดด้วย	พระคุณเจ้า	พระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์
แทนชื่อที่พูดด้วย	พระคุณท่าน	พระภิกษุสงฆ์ทั่วไป
แทนชื่อที่พูดด้วย	พระเดชพระคุณ	เจ้านาย, หรือพระภิกษุที่นับถือ
แทนผู้ที่พูดถึง (บุรุษที่ ๓)	พระองค์	พระราชา พระพุทธเจ้า เทพผู้เป็นใหญ่
แทนผู้ที่พูดถึง	ท่าน	เจ้านาย ขุนนางผู้ใหญ่ พระภิกษุ ผู้ใหญ่ที่นับถือ